

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 14. kesäkuuta 2024
(OR. en)

10817/24

Toimielinten välinen asia:
2008/0140(CNS)

ANTIDISCRIM 95
FREMP 291
GENDER 114
JAI 968
MI 583
SOC 435

SELVITYS

Lähettiläjä: Puheenjohtajavaltio
Vastaanottaja: Neuvosto

Ed. asiak. nro: 10476/24
Kom:n asiak. nro: 11531/08 - COM(2008) 426 final

Asia: Direktiivi yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta
(19 artikla)
– *Tilanneselvitys*

I JOHDANTO

Komissio toimitti 2. heinäkuuta 2008 neuvostolle ja Euroopan parlamentille ehdotuksen neuvoston direktiiviksi, jonka tarkoituksena on ulottaa uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän suoja työelämän ulkopuolelle. Ehdotetulla yhdenvertaista kohtelua koskevalla horisontaalisella direktiivillä täydennettäisiin nykyistä unionin lainsäädäntöä tällä alalla¹ ja kiellettäisiin edellä mainituista syistä johtuva syrjintä seuraavilla aloilla: sosiaalinen suojelu, mukaan lukien sosiaaliturva ja terveydenhuolto, koulutus, sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuus, asuminen mukaan luettuna.

¹ Erityisesti neuvoston direktiivejä 79/7/ETY, 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY.

Lissabonin sopimuksen tultua voimaan 1. joulukuuta 2009 ehdotus kuuluu nyt Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 19 artiklan (erityinen lainsäätämisyjärjestys) soveltamisalaan. Kyseinen artikla edellyttää neuvoston yksimielisyyttä ja sitä edeltävää Euroopan parlamentin *hyväksyntää*.

Euroopan parlamentti antoi kuulemismenettelyn mukaisen lausuntonsa 2. huhtikuuta 2009². Neuvoston on pyydettävä Euroopan parlamentilta hyväksyntää lopulliselle tekstille.

Vaikka ehdotuksesta on keskusteltu lähes 16 vuoden ajan ja lähes jokainen puheenjohtajavaltio on ottanut asian neuvoston esityslistalle, siitä ei ole toistaiseksi päästy sopimukseen. Viimeisin tilanneselvitys³ toimitettiin TSTK-neuvostolle 12. kesäkuuta 2023.

Vaikka hyvin suuri enemmistö valtuuskunnista on jo pitkään kannattanut direktiiviä ja sen tavoitetta täydentää nykyistä oikeudellista kehystä puuttumalla kaikkiin neljään syrjintäperusteeseen horisontaalisella lähestymistavalla, eräät muut valtuuskunnat ovat ilmaisseet huolensa ja pyytäneet selvennyksiä, jotka liittyvät havaittuun oikeusvarmuuden puutteeseen, toimivallan jakoon ja toissijaisuusperiaatteen noudattamiseen sekä ehdotuksen vaikutuksiin erityisesti mahdollisten rahoitusvaikutusten osalta.

Vuosien mittaan on tehty merkittäviä muutoksia esitettyjen huolenaiheiden käsittelemiseksi muun muassa selventämällä oikeudellisia velvoitteita sekä asiasisällön että toimivallan jaon osalta ja rajoittamalla suurelta osin direktiiviehdotuksen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia.

Komissio on kannattanut kompromissiin pyrkimistä mutta pitää tässä vaiheessa voimassa tarkasteluvarauman kaikkiin sen alkuperäiseen ehdotukseen tehtäviin muutoksiin.

² Ks. asiak. A6-0149/2009. Istuva parlamentti on nimittänyt esittelijäksi Alice Kuhnken (SE / Vihreät / Euroopan vapaa allianssi -ryhmä).

³ 9043/23. Neuvosto kävi myös periaatekeskustelun ehdotuksesta. (ks. asiak. 9544/23).

II EHDOTUKSEN KÄSITTELY NEUVOSTOSSA BELGIAN PUHEENJOHTAJAKAUDELLA

Belgian puheenjohtajakaudella ehdotusta käsiteltiin tiiviisti, jotta siitä päästäisiin yksimielisyyteen. Ehdotuksesta keskusteltiin kolmessa sosiaalityöryhmän kokouksessa⁴, kolme kertaa pysyvien edustajien komiteassa⁵ sekä neuvoston tasolla. Puheenjohtajavaltio esitti neljä tekstiehdotusta, joissa otettiin huomioon kaikkien valtuuskuntien jäljellä olevat huolenaiheet, jotka liittyivät erityisesti oikeusvarmuuteen, toissijaisuusperiaatteen noudattamiseen ja tulevan direktiivin mahdollisiin taloudellisiin vaikutuksiin⁶.

Puheenjohtajavaltio on käsitellyt näitä huolenaiheita seuraavasti:

1. Teksti laadittiin uudelleen, jotta vammaisia henkilöitä hyödyttävää *kohtuullista mukauttamista* koskevien jäsenvaltioiden velvoitteiden soveltamisalaa (4 artikla ja johdanto-osan 19 a – 20 d kappaleet) voitaisiin selkeyttää ja ne voitaisiin erottaa velvollisuudesta varmistaa esteettömyys, joka oli poistettu aiemmin.
2. Jäsenvaltioiden *toimivalta koulutuksen alalla*, myös maksujen ja ikärajojen määrittämisen osalta, määriteltiin selkeämmin (3 artiklan 2 kohdan d alakohta ja johdanto-osan 17 g kappale).
3. Tekstiä selkeytettiin edelleen viittaamalla jäsenvaltioiden laajaan harkintavaltaan *yleishyödyllisten palvelujen* tarjoamisessa, tilaamisessa ja järjestämisessä sekä vahvistamalla, että erot yleishyödyllisten palvelujen tarjonnassa alue- tai paikallistason välillä eivät sinänsä ole syrjintää (3 artiklan 5 a kohta ja johdanto-osan 11 kappale).
4. Tekstiä muutettiin säätämällä jäsenvaltioiden mahdollisuudesta vastata syntyvyyden laskuun liittyvään *väestökehityksen haasteeseen* (3 artiklan 4 a kohta ja johdanto-osan 19 -a kappale).

⁴ Kokoukset pidettiin 20. helmikuuta, 14. maaliskuuta ja 9. huhtikuuta.

⁵ 18. huhtikuuta, 26. huhtikuuta ja 14. kesäkuuta.

⁶ Asiak. 5552/24, 6630/24, 7549/24 ja 8616/24 (toistettu sellaisenaan asiakirjassa 8616/1/24 REV 1 ja pienin teknisin ja sanamuotoa koskevin mukautuksin asiakirjassa 10476/24).

5. Lisäksi puheenjohtajavaltio selvensi *ikään tai vammaisuuteen perustuvan erilaisen kohtelun* edellytyksiä (2 artiklan 5 a kohta ja 2 artiklan 6 kohta sekä johdanto-osan 14 -a ja 14 a kappale).
6. Puheenjohtajavaltio selvensi vastaavasti säännöksiä, jotka koskevat *henkilön ikään tai terveydentilaan perustuvaa erilaista kohtelua erityisesti rahoituspalvelujen alalla* (2 artiklan 7 a – 7 kohta ja johdanto-osan 15 a b kappale).
7. *Määräaikaa direktiivin saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä* lyhennettiin kolmeen vuoteen edelliseen luonnokseen verrattuna, koska alkuperäisestä ehdotuksesta oli kulunut pidempi aika, ja asiaa koskeva säännös muotoiltiin uudelleen nykyisen käytännön mukaisesti (15 artiklan 2 kohta). Toisaalta *kertomuksen laatimisen määräaikaa* pidennettiin neljään vuoteen.
8. Johdanto-osan 9 kappale muotoiltiin uudelleen, jotta siinä nimenomaisesti vahvistettaisiin, että toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet on arvioitu huolellisesti.
9. Joitakin muutoksia tehtiin myös tekstin *päivittämiseksi* ja sen sisäisen johdonmukaisuuden ja selkeyden parantamiseksi.

Pysyvien edustajien komiteassa 18. ja 26. huhtikuuta valtuuskuntien erittäin suuri enemmistö kannatti puheenjohtajavaltion tekstiä ja tavoitetta muodostaa yleisnäkemyks neuvostossa 7. toukokuuta 2024. Muutamat valtuuskunnat pyysivät kuitenkin enemmän aikaa saattaakseen päätökseen sisäiset päätöksentekoprosessinsa ja voidakseen lähettää mahdolliset jäljellä olevat huomautukset⁷. Näin ollen puheenjohtajavaltio muutti TSTK-neuvostossa 7. toukokuuta käytävän keskustelun muodon periaatekeskusteluksi. Neuvostossa käydyssä periaatekeskustelussa⁸ valtuuskuntien erittäin suuri enemmistö toivoi, että Belgian puheenjohtajakaudella ehdotuksesta päästäisiin nopeasti yhteisymmärrykseen viimeisimmän kompromissitekstin pohjalta. Kolme valtuuskuntaa piti kuitenkin voimassa yleiset varaumansa.

⁷ Puheenjohtajavaltio ei saanut kirjallisia huomautuksia.

⁸ Asiak. ST 9094/24.

Neuvostossa käydyn periaatekeskustelun jälkeen puheenjohtajavaltio kävi kahdenvälisiä keskusteluja niiden valtuuskuntien kanssa, joilla oli vielä huolenaiheita, jotta yksimielisyyteen pääsemiseksi voitaisiin löytää ratkaisuja. Direktiivi otettiin jälleen pysyvien edustajien komitean esityslistalle 14. kesäkuuta⁹. Pysyvien edustajien komiteassa valtuuskuntien erittäin suuri enemmistö saattoi kannattaa puheenjohtajavaltion tekstiä ja tavoitetta muodostaa yleisnäkemys neuvostossa mutta kolme valtuuskuntaa piti yhä voimassa varaumansa. Näin ollen kävi selväksi, että vaadittua yksimielisyyttä ei vielääkään voitu saavuttaa.

III LOPUKSI

Puheenjohtajavaltion kompromissiteksti on tämän selvityksen liitteenä. Valtuuskuntien suuri enemmistö on vahvistanut kannattavansa voimakkaasti tekstiä ja kehottanut hyväksymään sen nopeasti. Komissio on korostanut pitävänsä edelleen ehdotuksen hyväksymistä ensisijaisena asiana.

Puheenjohtajavaltio toteaa, että nykyistä kompromissitekstiä, jossa otetaan huomioon kaikki esitetyt erityiset huolenaiheet ja jota 24 jäsenvaltiota kannattaa, ei ole vielä hyväksytty yksimielisesti. Koska haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien syrjintä ja häirintä ovat lisääntyneet ja kansalaisten yhteinen ja horisontaalinen suojele syrjintää vastaan on kiireellisesti varmistettava kaikkialla Euroopan unionissa kaikkien kiellettyjen syrjintäperusteiden osalta, puheenjohtajavaltio toivoo, että lähitulevaisuudessa voidaan saada lisätukea, jotta neuvostossa päästäisiin vaadittuun yksimielisyyteen.

⁹ Koska muita tekstiehdotuksia ei saatu, puheenjohtajavaltio ei tehnyt asiasisältöä koskevia muutoksia kompromissitekstiin, josta oli keskusteltu pysyvien edustajien komiteassa 18. ja 26. huhtikuuta. Tekstiin tehtiin vain vähäisiä teknisiä ja sanamuotoa koskevia mukautuksia (ks. asiak. 10476/24).

Ehdotus:

NEUVOSTON DIREKTIIVI

uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 19 artiklan 1 kohdan,

ottaa huomioon Euroopan komission ehdotuksen¹⁰,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin hyväksynnän¹¹,

noudattaa erityistä lainsäätämisyksitystä,

¹⁰ EUVL C , , s. .

¹¹ EUVL C , , s. .

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 2 artiklan mukaisesti unionin perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, demokratia, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina, ja nämä arvot ovat kaikille jäsenvaltioille yhteisiä. SEU 6 artiklan mukaisesti unioni tunnustaa Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, jäljempänä 'perusoikeuskirja', esitetyt oikeudet, vapaudet ja periaatteet. Saman artiklan mukaan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä eurooppalaisessa yleissopimuksessa taatut ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta.
- (2) Kaikkien oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä ja oikeus suojeluun syrjintää vastaan ovat yleismaailmallisia oikeuksia, jotka on tunnustettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa, kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevissa Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksissa, vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa, jäljempänä 'vammaisyleissopimus', ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä Euroopan yleissopimuksessa ja Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa, jotka kaikki jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet. Tässä direktiivissä ja erityisesti kohtuullista mukauttamista koskevissa säännöksissä kunnioitetaan vammaisyleissopimuksessa ja maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta tehdyssä Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa tunnustettuja peruseriaatteita.

- (2 a) Unioni on 23 päivästä joulukuuta 2010 alkaen ollut vammaisyleissopimuksen osapuoli. Vammaisyleissopimuksen määräykset ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 216 artiklan 2 kohdan mukaisesti erottamaton osa Euroopan unionin oikeusjärjestystä, ja unionin lainsäädäntöä olisi näin ollen tulkittava vammaisyleissopimuksen kanssa yhdenmukaisella tavalla. Erityisesti vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa olevaan syrjinnän määritelmään sisältyy kohtuullisen mukauttamisen epääminen ja sen 9 artiklassa on esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevia velvoitteita. Tiedonannossaan ”Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030”, komissio korostaa vammaisten henkilöiden jatkuvaa eriarvoisuutta ja syrjintää työelämän ulkopuolella, kuten sosiaalisen suojelun, terveydenhuollon, koulutuksen sekä tavaroiden ja palvelujen, myös asumisen, saatavuuden osalta ja tarvetta kehittää edelleen EU:n lainsäädäntöä näissä asioissa. Tällä direktiivillä edistetään näiden kysymysten käsittelyä yhdessä muiden unionin ja jäsenvaltioiden tasolla vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä toteutettujen toimien kanssa.
- (3) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja noudatetaan erityisesti perusoikeuskirjassa tunnustettuja peruseriaatteita. Perusoikeuskirjan 10 artiklassa tunnustetaan oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapauteen; sen 21 artiklassa kielletään syrjintä, myös uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä, ja 26 artiklassa tunnustetaan vammaisten oikeus päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäistä elämäänsä.
- (4)
- (5) Brysselissä 14 päivänä joulukuuta 2007 kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti päätelmissään jäsenvaltioita tehostamaan toimiaan syrjinnän ehkäisemiseksi ja torjumiseksi työmarkkinoilla ja niiden ulkopuolella.

- (5 a) Tasa-arvon unionin luomiseksi komissio hyväksyi vuosina 2020 ja 2021 keskeiset strategiat ja toimintasuunnitelmat¹², joilla edistetään yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja syrjinnän torjuntaa yhdistämällä kohdennettuja toimenpiteitä ja valtavirtaistamalla tasa-arvo kaikilla politiikan aloilla, ja viittasi samalla intersektionaalisen lähestymistavan merkitykseen.
- (5 a b) Neuvosto hyväksyi 4 päivänä maaliskuuta 2022 rasismin ja antisemitismin torjuntaa koskevat päätelmät¹³, joiden tarkoituksena on torjua rasististen ja antisemitististen tapausten hälyttävää lisääntymistä EU:n jäsenvaltioissa. Lisäksi komission yhteisessä tiedonannossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle ”Ei sijaa vihalle – Eurooppa yhdessä vihaa vastaan” pyritään tehostamaan EU:n toimia vihan torjumiseksi sen kaikissa muodoissa vahvistamalla toimia eri politiikanaloilla. Tiedonannossa kehoitetaan erityisesti varmistamaan, että Euroopassa kaikki voivat yhtäläisesti päästä osallisiksi unionin perusarvoista. Tasa-arvo ja syrjimättömyys ovat tällaisia perussopimuksen 2 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjassa vahvistettuja perusarvoja ja -oikeuksia. Ne ovat perusta sen varmistamiselle, että kaikki ihmiset voivat elää yhdessä ilman pelkoa. Unioni on sitoutunut rakentamaan yhteiskunnan, jossa kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet kukoistaa ja kaikki voivat vapaasti ilmaista yksilöllisyyttään. Tällaisen yhteiskunnan edistäminen on tehokas tapa suojella vihalta ja suvaitsemattomuudelta.¹⁴

¹² [Sukupuolten tasa-arvoa koskeva strategia 2020–2025, EU:n rasismin torjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025, romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva strategiakehys 2020–2030, hlbtqi-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia 2020–2025 ja vammaisten oikeuksia koskeva strategia 2021–2030](#). Lisäksi komissio hyväksyi strategian antisemitismin torjumiseksi ja juutalaisen elämäntavan vaalimiseksi.

¹³ [pdf \(europa.eu\)](#)

¹⁴ JOIN (2023) 51 final, 6.12.2023.

- (5 a c) Vastauksena Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2023 antamiin päätelmiin¹⁵ komissio esitti 11. lokakuuta 2023 antamassaan tiedonannossa ”Väestörakenteen muutos Euroopassa: toimintavälineistö”¹⁶ kokonaisvaltaisen lähestymistavan väestörakenteen muutokseen ja linjasi joukon jäsenvaltioiden käytettävissä olevia toimintapoliittisia välineitä sekä kehotti jäsenvaltioita asettamaan tasa-arvon, syrjimättömyyden ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden poliittisten valintojen keskiöön.
- (6) Euroopan parlamentti on 20 päivänä toukokuuta 2008, 8 päivänä syyskuuta 2015 ja 19 päivänä huhtikuuta 2023 antamissaan päätöslauselmissa kehottanut laajentamaan syrjinnältä suojelua Euroopan unionin lainsäädännössä.
- (6 a) Syrjinnällä on vakavia vaikutuksia paitsi yksilöihin myös yhteiskuntaan, muun muassa bruttokansantuotteeseen, verotuloihin ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Tässä direktiivissä säädetty syrjinnältä suojelu voi edistää parempaa terveydentilaa ja koulutustuloksia sekä kasvattaa kaikkien näiden syiden vuoksi jäsenvaltioiden bruttokansantuotetta.

¹⁵ Eurooppa-neuvoston päätelmät, 29. ja 30. kesäkuuta 2023.

¹⁶ COM (2023)577 final, 11.10.2023.

(7) Euroopan komissio on vahvistanut tiedonannossaan ”Uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma: mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu 2000-luvun Euroopassa”, että keinotekoiset esteet tai minkäänlainen syrjintä eivät saisi estää ihmisiä hyödyntämästä näitä mahdollisuuksia sellaisissa yhteiskunnissa, joissa kaikkia yksilöitä pidetään samanarvoisina. Uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä voi haitata perussopimuksissa vahvistettujen unionin tavoitteiden toteutumista, etenkin korkean työllisyystason ja sosiaalisen suojelun tason saavuttamista, elintason ja elämänlaadun kohottamista sekä taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. Se voi lisäksi heikentää jäsenvaltioiden välisen henkilöiden, tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkumisen esteiden poistamista koskevaa tavoitetta. Euroopan komissio korosti jälleen olevansa sitoutunut torjumaan syrjintää ja edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja uudisti tämän sitoumuksensa tiedonannossaan ”Syrjimättömyys ja yhtäläiset mahdollisuudet: uusi sitoutuminen”. Euroopan parlamentti, neuvosto ja Euroopan komissio antoivat vuonna 2017 julistuksen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista¹⁷, jonka kolmannen periaatteen mukaisesti jokaisella on sukupuolesta, rodusta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin siltä osin kuin on kyse työstä, sosiaalisesta suojelusta, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuudesta. Komissio vahvistaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa koskevassa toimintasuunnitelmassaan¹⁸, että yhdenvertainen kohtelu ja tasa-arvoiset mahdollisuudet edellyttävät tehokasta, asianmukaisesti täytäntöön pantua ja ajantasaista oikeudellista kehystä, ja viittaa erityisesti tähän direktiiviin.

¹⁷ Toimielinten välinen julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista (2017/C 428/09) (EUVL C 428, 13.12.2017, s. 10).

¹⁸ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelma, (COM/2021/102 final), 4.3.2021.

- (8) Euroopan unionin voimassa oleva lainsäädäntö käsittää kolme säädöstä, jotka perustuvat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 13 artiklaan, joka on korvattu SEUT 19 artiklalla, ja yhden säädöksen, joka perustuu SEUT 19 artiklaan. Mainitut kolme ensimmäistä säädöstä ovat direktiivi 2000/43/EY¹⁹, direktiivi 2000/78/EY²⁰ ja direktiivi 2004/113/EY²¹, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, uskuntoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää. Nämä säädökset ovat osoittaneet lainsäädännön arvon syrjinnän torjunnassa. Erityisesti direktiivissä 2000/78/EY vahvistetaan yleiset puitteet työssä tai ammatissa tapahtuvaa yhdenvertaista kohtelua varten uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin eroja siinä, missä määrin ja missä muodossa näillä perusteilla tapahtuvalla syrjinnällä suojellaan työelämän ulkopuolella. Direktiivi 2000/43/EY suojelee henkilöitä rotuun tai etniseen alkuperään perustuvalla syrjinnällä tavaroiden ja palvelujen, sosiaaliturvan sekä koulutuksen saatavuuteen ja tarjontaan liittyvissä asioissa, kun taas direktiivi 2004/113/EY tarjoaa suojelua sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla lukuun ottamatta tiedotusvälineiden ja mainonnan sisältöä ja koulutusta. Näiden kolmen säädöksen lisäksi neuvoston direktiivissä (EU) 2024/1499²² vahvistetaan tasa-arvoelimiä koskevat normit, ja sillä pyritään varmistamaan näiden ja muiden yhdenvertaista kohtelua koskevien direktiivien asianmukainen täytäntöönpano.

¹⁹ Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22).

²⁰ Neuvoston direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (EYVL L 303, 2.12.2000, s. 16).

²¹ Neuvoston direktiivi 2004/113/EY, annettu 13 päivänä joulukuuta 2004, miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla (EUVL L 373, 21.12.2004, s. 37).

²² Neuvoston direktiivi (EU) 2024/1499, annettu 7 päivänä toukokuuta 2024, normeista tasa-arvoelimiä, jotka toimivat asioissa, jotka koskevat henkilöiden rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumatonta yhdenvertaista kohtelua, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatonta yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa ja naisten ja miesten yhdenvertaista kohtelua sosiaaliturvaa koskevissa asioissa ja tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan osalta sekä direktiivien 2000/43/EY ja 2004/113/EY muuttamisesta (EUVL L, 2024/1499, 29.5.2024, s. 1).

- (9) Sen vuoksi tämän direktiivin tarkoituksena on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen perusteellisen arvioinnin pohjalta laajentaa kattamiensa perusteiden osalta syrjinnältä suojelun tasoa ja muotoa, niin että se kattaa työllisyyden lisäksi tässä direktiivissä tarkoitettut alat. Unionin lainsäädännössä olisi näin ollen kiellettävä uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä erinäisillä työmarkkinoiden ulkopuolisilla aloilla, joita ovat sosiaalisen suojelun, koulutuksen ja tavaroiden ja palvelujen sekä asuntojen saatavuus ja tarjonta. Palveluina olisi pidettävä SEUT 57 artiklassa tarkoitettuja palveluja.
- (10) Direktiivissä 2000/78/EY kielletään syrjintä ammatilliseen koulutukseen pääsyssä; on tarpeen täydentää suojaa laajentamalla syrjintäkielto koskemaan myös pääsyä koulutukseen, jota ei katsota ammatilliseksi.
- (11) Tällä direktiivillä ei ole tarkoitus vaikuttaa jäsenvaltioiden toimivaltaan erityisesti koulutuksen, sosiaaliturvan ja terveydenhoidon aloilla. Se ei myöskään saisi vaikuttaa jäsenvaltioiden keskeiseen asemaan ja laajaan harkintavaltaan niiden tarjotessa, tilatessa ja järjestäessä yleistä etua koskevia palveluja, joihin voi sisältyä erilaisia palvelun tasoja kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla esimerkiksi jäsenvaltioiden sisäisen toimivallanjaon sekä alueellisten ja paikallisten olosuhteiden mukaan. Tällaisten palvelujen tason alueellisista tai paikallisista vaihteluista johtuva erilainen kohtelu ei näin ollen ole tässä direktiivissä tarkoitettua syrjintää.
- (12) Syrjinnän katsotaan sisältävän välittömän ja välillisen syrjinnän, häirinnän sekä ohjeen harjoittaa syrjintää ja kohtuullisen mukauttamisen epäämisen vammaisilta henkilöiltä. Syrjintää katsotaan esiintyvän myös monien eri perusteiden perusteella.

- (12 a) Kuten Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, syrjintää esiintyy muun muassa silloin, kun henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin tai häiritään, koska henkilö on tai hänen oletetaan olevan kanssakäymisissä tiettyä uskontoa tai vakaumusta tunnustavien henkilöiden, vammaisten henkilöiden, tietynikäisten tai tiettyä seksuaalista suuntautumista edustavien henkilöiden kanssa taikka tällaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseen keskittyvien järjestöjen kanssa. Syrjintää esiintyy myös silloin, kun henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin tai häiritään, koska hänen yksinkertaisesti oletetaan olevan tietyn uskonnon tai vakaumuksen edustaja, vammainen, tietyn ikäinen tai tiettyä seksuaalista suuntautumista edustava henkilö.²³
- (12 a b) Syrjintätapausten monimuotoisuuden vuoksi ja uhrien suojelun parantamiseksi voi olla tärkeää ottaa huomioon erityiset tilanteet, jotka johtuvat moniperusteisesta, muun muassa intersektionaalisesta syrjinnästä. Intersektionaaliseksi syrjinnäksi katsotaan kaikissa muodoissaan syrjintä, joka perustuu mihin tahansa kahteen tai useampaan seuraavista perusteista, myös tilanteessa, jossa asianomaiseen henkilöön ei kohdistuisi syrjintää, jos perusteita tarkasteltaisiin erillään: uskonto tai vakaumus, vammaisuus, ikä tai seksuaalinen suuntautuminen, taikka yhden tai useamman näistä perusteista ja minkä tahansa direktiivin 2000/43/EY, direktiivin 2004/113/EY ja direktiivin 79/7/ETY nojalla suojatun syrjintäperusteen yhdistelmään.
- (12 b) Häirintä on vastoin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, sillä häirinnän uhrit eivät voi saada sosiaalista suojelua, koulutusta, tavaroita ja palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. Häirintää voi esiintyä eri muodoissa, kuten ei-toivottuna sanallisena, fyysisenä tai muuna sanattomana käytöksenä. Tällaista käytöstä voidaan pitää tässä direktiivissä tarkoitettuna häirintänä, kun se on joko toistuvaa tai muutoin luonteeltaan niin vakavaa, että sillä tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön ihmisarvoa ja luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

²³ Unionin tuomioistuimen tuomiot 16.7.2015, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480) ja 17.7.2008, *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415.

- (13) Pannessaan täytäntöön uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatetta unionin olisi SEUT 8 artiklan mukaisesti pyrittävä poistamaan eriarvoisuutta miesten ja naisten välillä sekä edistämään miesten ja naisten välistä tasa-arvoa varsinkin, koska naiset ovat usein moniperusteisen syrjinnän kohteina.

Tämän direktiivin noudattamisen edellyttämien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten valmistelussa tai uudelleentarkastelussa jäsenvaltioiden olisi otettava huomioon erilaiset vaikutukset miehiin ja naisiin.

- (14) Niiden tosiseikkojen arvioinnin, joiden perusteella voidaan päätellä välittömän tai välillisen syrjinnän esiintyminen, olisi säilyttävä kansallisten tuomioistuinten tai muiden toimivaltaisten elinten tehtävänä kansallisen lainsäädännön tai käytännön sääntöjen mukaisesti. Näissä säännöissä voidaan määrätä erityisesti välillisen syrjinnän toteamisesta käyttäen mitä tahansa keinoa, muun muassa tilastotietoja ja/tai tieteellistä näyttöä.

- (14 -a) Tietyissä tilanteissa ikään perustuva erilainen kohtelu voidaan sallia, jos sen perusteena on oikeutettu tavoite ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Tähän voi sisältyä tiettyihin ikäryhmiin kuuluvien henkilöiden rajoitettu pääsy sosiaalisen suojelun piiriin tai tällaisen suojelun eriyttäminen eri ikäryhmien erilaisten tarpeiden vuoksi.

- (15 a b) Eri ikäryhmiin kuuluvien henkilöiden tilanteet eivät välttämättä ole vertailukelpoisia riskinarvioinneissa tiettyjen vakuutus-, pankki- ja muiden rahoituspalvelujen yhteydessä. Sama koskee sellaisten henkilöiden tilannetta, joilla on erityisiä terveysongelmia, jotka voivat olla ratkaiseva tekijä tällaisten palvelujen yhteydessä tehtävässä riskinarvioinnissa. Tässä direktiivissä olisi sen vuoksi vahvistettava edellytykset, joiden täytyessä erilainen kohtelu on mahdollista sen soveltamisalalla, jos sillä on puolueettomasti perusteltu oikeutettu tavoite ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

- (14 a) Tietyissä tilanteissa vammaisuuteen tai ikään perustuva erityiskohtelu voidaan sallia erilliskohtelun muotona, jos sillä on puolueettomasti perusteltu oikeutettu tavoite ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Tässä yhteydessä vammaisten henkilöiden tai tiettyihin ikäluokkiin kuuluvien henkilöiden taloudellisen, kulttuurisen tai sosiaalisen osallisuuden edistämisen tulisi olla oikeutettu tavoite. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi käytettävien keinojen, joita ovat esimerkiksi suotuisampien edellytysten antaminen vammaisille henkilöille tai tiettyihin ikäluokkiin kuuluville henkilöille, olisi oltava asianmukaisia ja tarpeellisia. Vammaisuuteen tai ikään liittyviä toimenpiteitä, joissa tarjotaan vammaisille henkilöille tai tietyn ikäisille henkilöille suotuisampia ehtoja kuin muille henkilöille, kuten alennettuja maksuja tai maksuttomuutta julkisen liikenteen käytössä, museoissa tai urheilutiloissa, pidetään lähtökohtaisesti syrjimättömyysperiaatteen mukaisina eikä niitä näin ollen katsota vammaisuuteen tai ikään perustuvaksi syrjinnäksi.
- (15)
- (15 b) On tärkeää, että asiakkaille ja asiaankuuluville tuomioistuimille ja valituselimille voidaan pyynnöstä tiedottaa syistä, joilla voidaan yksittäistapauksissa perustella ikään tai terveydentilaan perustuva erilainen kohtelu rahoituspalveluissa. On tärkeää, että annetut tiedot ovat hyödyllisiä ja yleistajuisia ja että ne selittävät erot yksilöllisessä riskissä kyseisen palvelun osalta eikä rahoituspalvelujen tarjoajia velvoiteta luovuttamaan kaupallisesti arkaluonteisia tietoja.
- (16) Kaikilla yksityishenkilöillä on vapaus tehdä sopimuksia sekä vapaus valita sopimuskumppani liiketointa varten. Tätä direktiiviä ei pitäisi soveltaa sellaisten yksityishenkilöiden tekemiin talouden liiketoimiin, joilla nämä liiketoimet liittyvät yksityis- tai perhe-elämään.

- (17) Syrjinnän kieltämisen yhteydessä on tärkeää kunnioittaa perusoikeuskirjan ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan yleissopimuksen mukaisesti muita perusoikeuksia ja -vapauksia, myös yksityis- ja perhe-elämän suojaa, ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia, uskonnonvapautta, yhdistymisvapautta, sananvapautta, lehdistönvapautta, tiedonvälityksen vapautta, sopimusvapautta ja elinkeinovapautta. Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa sellaisiin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin toimenpiteisiin, jotka ovat demokraattisessa yhteiskunnassa asianmukaisia ja tarpeen oikeutetun tavoitteen saavuttamiseksi, kuten yleisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden suojelemiseksi sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.
- (17 a) Tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluu yhdenvertaisen kohtelun periaatteen soveltaminen sosiaalisen suojelun ja koulutuksen piiriin pääsyyn sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuuteen ja niiden tarjontaan unionin toimivallan puitteissa. 'Saatavuuden' käsite ei sisällä kansalliseen lainsäädäntöön ja käytäntöön perustuvaa määrittelyä siitä, voiko henkilö saada sosiaalista suojelua tai koulutusta, koska jäsenvaltioilla on vastuu sosiaalisen suojelun ja koulutusjärjestelmien järjestämisestä, rahoituksesta ja sisällöstä sekä myös sen määrittelemisestä, kuka on oikeutettu saamaan sosiaalista suojelua tai koulutusta.

- (17 b) Tässä direktiivissä tarkoitetun sosiaalisen suojelun olisi käsitettävä sosiaaliturva, sosiaaliapu, sosiaalinen asuntotarjonta ja terveydenhuolto. Näin ollen tätä direktiiviä olisi sovellettava kaikkiin oikeuksiin ja etuuksiin, jotka johtuvat sosiaaliturvan, sosiaaliavun ja terveydenhuollon yleisistä tai erityisistä järjestelmistä ja jotka ovat lakisääteisiä tai joista huolehtii joko suoraan valtio tai yksityiset osapuolet. Tältä osin direktiiviä olisi sovellettava rahaetuuksien, luontoisetuuksien ja palvelujen osalta riippumatta siitä, ovatko kyseiset järjestelmät maksuihin perustuvia vai perustumattomia. Edellä mainittuihin järjestelmiin kuuluvat esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 883/2004²⁴ määritellyt sosiaaliturvan alat sekä järjestelmät, jotka tarjoavat varojen puutteeseen tai sosiaalisen syrjäytymisen vaaraan liittyvistä syistä myönnettyjä etuuksia tai palveluja.
- (17 f) Jäsenvaltioiden toimivaltaan omien sosiaalisen suojelun järjestelmiensä järjestämisen suhteen kuuluu toimivalta perustaa, rahoittaa ja hallinnoida tällaisia järjestelmiä ja niihin liittyviä järjestelyjä samoin kuin toimivalta määrittää etuuksien ja palvelujen sisältö, määrä, laskentatapa ja kesto, vahvistaa etuuksia ja palveluja koskevat kelpoisuusedellytykset, mukaan lukien ikäraajat, sekä mukauttaa kyseisiä edellytyksiä julkisen talouden kestävyuden varmistamiseksi.
- (17 g) Jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluu koulutusjärjestelmiensä järjestämisen, opetuksen ja koulutuksen sisällön osalta, mukaan lukien opetus henkilöille, joilla on opetukseen liittyviä erityistarpeita, toimivalta perustaa, rahoittaa ja hallinnoida oppilaitoksia, kehittää opetussuunnitelmia ja muuta koulutustoimintaa, määrittellä tutkintomenettelyjä sekä vahvistaa kelpoisuusedellytykset julkisissa ja yksityisissä oppilaitoksissa, mukaan lukien esimerkiksi maksujen määrittäminen sekä kouluja, kursseja, apurahoja, opiskelijastipendejä ja -lainoja koskevien ikärajojen määrittäminen.

²⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 883/2004, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta (EUVL L 166, 30.4.2004, s. 1).

- (17 h) Tätä direktiiviä ei sovelleta perheoikeuden alaan kuuluviin asioihin, kuten siviilisäätyyn ja adoptioon eikä lisääntymisoikeuksia koskeviin lakeihin. Se ei myöskään vaikuta valtion, sen laitosten tai elinten taikka koulutuksen sekulaariin luonteeseen.
- (18)
- (19) SEUT 17 artiklan mukaan unioni kunnioittaa kirkkojen ja uskonnollisten yhdistysten tai yhdyskuntien asemaa, joka niillä on kansallisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltioissa, eikä puutu siihen, ja se kunnioittaa myös elämäkatsomuksellisten ja ei-tunnustuksellisten järjestöjen asemaa.
- (19 -a) Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa kohdennettuihin kansallisiin toimenpiteisiin, joilla myönnetään syrjimätön erityiskohtelu tiettyjen sosiaalietuuksien osalta, jos ja niin kauan kuin se on tarpeen syntyvyyden laskuun liittyvän väestökehityksen haasteen ratkaisemiseksi, kuten voidaan todeta tarkoista tiedoista, jotka osoittavat syntyvyyden laskun. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi perheille annettava taloudellinen tuki tai asumistuki.
- (19 a) Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Käsitteen 'pitkäaikainen' määritelmää olisi tulkittava Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön ja erityisesti sen asiassa C-395/15 antaman tuomion näkökulmasta.

- (19 a b) Esteettömyyden ja saavutettavuuden periaate on vahvistettu YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista. Yleissopimuksessa määrätään tältä osin, että sen mahdollistamiseksi, että vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, jäsenvaltioiden on sopimuspuolina toteutettava asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla.
- (19 b)
- (19 c)
- (19 c a) Tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi jäsenvaltioiden olisi tämän direktiivin nojalla ja vammaisyleissopimuksen mukaisesti toteutettava kaikki asianmukaiset toimenpiteet varmistaakseen kohtuullisen mukauttamisen. Velvoite kohtuullisesta mukauttamisesta niin, että se ei aiheuta kohtuutonta rasitetta, on jo vahvistettu direktiivissä 2000/78/EY ja vammaisyleissopimuksessa. Näiden välineiden mukaisesti, siten kuin niitä tulkitaan Euroopan unionin tuomioistuimessa, kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa mahdollisesti tarvittavia asianmukaisia muutoksia ja mukautuksia, joilla ei aiheuteta kohtuutonta rasitetta ja joilla taataan vammaisille henkilöille mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullinen mukauttaminen toteutuu yleensä tapauksesta riippuen muutosten ja/tai tuen muodossa tietyissä olosuhteissa, jotta asianomainen henkilö voi toimia tilanteissa ja ympäristöissä, jotka eivät ole esteettömiä, tai käyttää jotakin oikeuksistaan. Kohtuulliset mukautukset voivat olla väliaikaisia, ja niitä voivat olla esimerkiksi pieniin siirtymiin tarkoitettu irrotettava luiska, tietokoneen näytönlukuohjelma, viittomakielen tulkki tietyssä tapahtumassa taikka opetussuunnitelmien, oppimateriaalien ja opetusstrategioiden mukauttaminen tai pääsyn varmistaminen henkilökohtaisille avustajille.

(19 c b)

(19 c c) Kohtuullisen mukauttamisen toimet ovat tarpeen vain siltä osin kuin ne eivät aiheuta kohtuutonta rasitetta. Vapautukset yhdestä tai useammasta yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksesta niiden aiheuttaman kohtuuttoman rasitteen vuoksi eivät saisi ylittää sitä, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseisen rasitteen rajoittamiseksi kussakin yksittäistapauksessa. Kohtuuttoman rasitteen aiheuttavien toimien olisi katsottava olevan sellaisia, joista aiheutuisi liiallinen organisatorinen tai taloudellinen lisärasite, kun otetaan huomioon toimista asianomaisille vammaisille henkilöille todennäköisesti koituvat edut. Tilanteen arvioinnissa olisi otettava huomioon ainoastaan oikeutetut perusteet.

(19 d)

(20)

(20 -a) Kohtuullisen mukauttamisen toimet ovat yksittäisissä tapauksissa tärkeitä toteutettaessa käytännössä vammaisten henkilöiden täyttä yhdenvertaisuutta direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Jos sopimus- tai muu suhde palveluntarjoajan ja vammaisen henkilön välillä on pitkäaikainen, toimitiloihin tai laitteisiin tehtävät rakenteelliset muutokset voidaan katsoa kohtuulliseksi mukauttamiseksi. Kohtuullinen mukauttaminen voi sisältää palveluntarjoajan tavanomaisten toimintatapojen, menettelyjen ja käytäntöjen muuttamisen ja niiden ehtojen mukauttamisen, jolla palvelua tarjotaan, sekä erityisavun tai erityisten palvelujen tarjoamisen ottaen huomioon vammaisten henkilöiden erityistarpeet ja pyrkien yhdenvertaiseen lopputulokseen. Kohtuulliseen mukauttamiseen liittyvistä toimenpiteistä ei saisi aiheutua kohtuutonta rasitetta.

- (20 a a) Asumisen osalta palveluntarjoajaa ei kuitenkaan saisi tässä direktiivissä tarkoitettun kohtuullisen mukauttamisen noudattamiseksi vaatia tekemään tiloihin rakenteellisia muutoksia tai kustantamaan niitä. Palveluntarjoajan olisi kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti hyväksyttävä tällaiset muutokset, jos ne rahoitetaan muulla tavoin eivätkä ne aiheuta muunlaista kohtuutonta rasitetta.
- (20 -b) Jäsenvaltioita kannustetaan kehittämään ja toteuttamaan innovatiivisia toimia kohtuullisen mukauttamisen varmistamiseksi.
- (20 a b)
- (20 b) Arvioitaessa, aiheuttavatko kohtuullisen mukauttamisen varmistamista koskevat toimenpiteet kohtuutonta rasitetta, olisi otettava huomioon erinäisiä tekijöitä, kuten organisaation tai yrityksen koko, resurssit ja luonne, sekä tällaisten toimien arvioidut kustannukset tai palvelun tuottamiseen käytettävien infrastruktuurien ja esineiden (tekninen ja/tai taloudellinen) käyttöikä. Lisäksi kohtuuton rasite saattaisi aiheutua erityisesti silloin, kun edellytetään merkittäviä rakennemuutoksia sellaisen irtaimen tai kiinteän omaisuuden esteettömyyden ja saavutettavuuden järjestämiseksi, joka on kansallisten sääntöjen nojalla suojeltu sen historiallisen, kulttuurisen, taiteellisen tai arkkitehtonisen arvon takia.
- (20 c) Jotta aikaa jää riittävästi tässä direktiivissä säädettyihin, vammaisia henkilöitä koskevan kohtuullisen mukauttamisen varmistamista koskeviin vaatimuksiin sopeutumiseksi, on aiheellista säätää pidemmästä määräajasta tällaisten toimien saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä.

(20 d) Tämä direktiivi ei rajoita sellaisten unionin säädösten soveltamista, joissa vahvistetaan eritelmät vammaisten henkilöiden esteettömyyden ja saavutettavuuden tai kohtuullisten mukautusten varmistamiseksi. Tällaisista eritelmistä säädetään muun muassa komission asetuksessa (EU) N:o 1300/2014²⁵, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 181/2011²⁶, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1107/2006²⁷ sekä asetuksessa (EU) N:o 2021/782²⁸. Lisäksi direktiivissä (EU) 2019/882 vahvistetaan tiettyjen tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimukset vammaisten henkilöiden kannalta, ja julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta 26 päivänä lokakuuta 2016 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2016/2102 vahvistetaan julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuusvaatimukset, jotta kyseiset verkkosivustot ja mobiilisovellukset olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa. Muita lakisääteisiä vaatimuksia vahvistetaan muun muassa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1303/2013 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/24/EU. Kohtuullista mukauttamista koskevia tämän direktiivin vaatimuksia katsotaan noudatettavan silloin, kun noudatetaan unionin säädöksiä, joissa säädetään kohtuullista mukauttamista koskevista yksityiskohtaisista standardeista tai eritelmistä tiettyjen tuotteiden tai palvelujen osalta.

²⁵ Komission asetus (EU) N:o 1300/2014, annettu 18 päivänä marraskuuta 2014, vammaisten ja liikkumisesteisten henkilöiden esteetöntä pääsyä Euroopan unionin rautatiejärjestelmään koskevista yhteentoimivuuden teknisistä eritelmistä (EUVL L 356, 12.12.2014, s. 110).

²⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 181/2011, annettu 16 päivänä helmikuuta 2011, matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta (EUVL L 55, 28.2.2011, s. 1).

²⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä (EUVL L 204, 26.7.2006, s. 1).

²⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/782, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2021, rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista (uudelleenlaadittu) (EUVL L 172, 17.5.2021, s. 1).

- (21) Syrjintäkiellolla ei kuitenkaan saa estää sellaisten kansallisten toimenpiteiden säilyttämistä tai toteuttamista, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää tiettyyn uskontokuntaan kuuluvalla tai tiettyä vakaumusta tunnustavalle tai tietystä vammasta kärsivälle, tietynikäisistä koostuvalle tai seksuaalista suuntautumista edustavalle henkilöryhmälle tai sellaiselle henkilöryhmälle aiheutunutta haittaa, jolla on yhdistelmä näihin erityisiin syrjintäperusteisiin liittyviä ominaisuuksia. Kyseisiin toimenpiteisiin voi sisältyä tiettyä uskontoa tai vakaumusta tunnustavien tai tietystä vammasta kärsivien tai tietynikäisten tai tiettyä seksuaalista suuntautumista edustavien henkilöiden järjestöille ja näille henkilöille annettava tuki, jos niiden pääasiallisena tavoitteena on edistää kyseisten henkilöiden taloudellista, kulttuurista tai sosiaalista osallisuutta tai huolehtia heidän erityistarpeistaan.
- (22) Tässä direktiivissä säädetään vähimmäisvaatimuksista, joten jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa suotuisampia säännöksiä. Direktiivin täytäntöönpanoa ei saisi käyttää perusteena jäsenvaltiossa vallitsevan tilanteen heikentämiselle.
- (23) Uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kohteeksi joutuneille olisi taattava riittävä oikeudellinen suoja. Tehokkaamman suojelun turvaamiseksi yhdistyksillä, järjestöillä ja muilla oikeushenkilöillä olisi oltava valtuudet aloittaa menettely joko uhrin puolesta tai häntä tukeakseen sanotun kuitenkin rajoittamatta tuomioistuimissa edustamista ja puolustamista koskevien kansallisten menettelysääntöjen soveltamista.
- (24) Tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevan voimassa olevan EU:n säännösten mukaisesti todistustaakkaa koskevia sääntöjä olisi mukautettava niissä tapauksissa, joissa on ilmeistä, että kyseessä on syrjintätapaus ja jolloin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tehokas soveltaminen edellyttää, että todistustaakan olisi siirryttävä vastaajalle, kun tällaisesta syrjinnästä on annettu näyttö. Vastaajan ei kuitenkaan tarvitse todistaa, että kantaja tunnustaa tiettyä uskontoa tai hänellä on tietty vakaumus tai tietty vamma, että hän on tietynikäinen tai että hän edustaa tiettyä seksuaalista suuntautumista.

- (25) Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tehokas täytäntöönpano edellyttää riittävää oikeudellista suojaa vastatoimenpiteiltä.
- (26) Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuoden 2007 jatkotoimista antamassaan päätöslauselmassa neuvosto kehottaa ottamaan kansalaisyhteiskunnan, muun muassa syrjintävaarassa olevia ihmisiä edustavat järjestöt, työmarkkinaosapuolet ja sidosryhmät, kaikkiin tavoin mukaan suunniteltaessa sellaisia poliittisia toimia ja ohjelmia, joilla pyritään ehkäisemään syrjintää ja edistämään yhdenvertaisuutta ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä Euroopan että jäsenvaltioiden tasolla.
- (27) Direktiiveistä 2000/43/EY, 2004/113/EY ja 2006/54/EY²⁹ saadut kokemukset osoittavat, että suojele tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvalta syrjinnältä tehostuisi laajentamalla kussakin jäsenvaltiossa toimivan tasa-arvoelimen (toimivien tasa-arvoelinten) toimeksiantoa kattamaan myös tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvat asiat. Neuvoston direktiivissä (EU) 2024/1499 vahvistetaan tasa-arvoelinten toimintaa koskevat vähimmäisvaatimukset erityisesti niiden tehokkuuden ja riippumattomuuden osalta. Neuvoston direktiiviä (EU) 2024/1499 olisi sen vuoksi sovellettava myös tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluviin asioihin, ja sitä olisi muutettava vastaavasti. Lisäksi jäsenvaltiot voivat käyttää tasa-arvoelimiä koskevista normeista 22 päivänä kesäkuuta 2018 annettua komission suositusta ohjeistuksena näiden elinten tehokkuuden ja riippumattomuuden parantamiseksi.

²⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/54/EY, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa (EUVL L 204, 26.7.2006, s. 23).

(28) Jäsenvaltioiden olisi edistettävä yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjintään liittyvien tietojen keruuta, jonka erityisenä tavoitteena on seurata ja arvioida tämän direktiivin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tehokkuutta. Tätä varten jäsenvaltiot voivat esimerkiksi asettaa perustasoja tai mitattavissa olevia tavoitteita taikka ryhtyä keräämään laadullisia ja/tai määrällisiä tietoja. Tässä direktiivissä yhdenvertaista kohtelua ja syrjintää koskevien tietojen olisi katsottava sisältävän kaikki tiedot, jotka ovat hyödyllisiä ja merkityksellisiä yhdenvertaisuustilanteen kuvailemiseksi ja analysoimiseksi siten, että ne osoittavat syrjinnän ja/tai yhdenvertaisuuden olemassaolon ja/tai laajuuden. Kerätyt tiedot voivat sisältää perustietoja, kuten väestöä koskevia ja sosioekonomisia tietoja, tietoja materiaalisesta ja koetusta eriarvoisuudesta tai tietoja, jotka mahdollistavat nykyisten toimintapolitiikkojen arvioinnin taikka tietoja, jotka perustuvat ihmisoikeuksia koskeviin indikaattoreihin. Tiedot olisi kerättävä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti sekä sovellettavan unionin lainsäädännön, erityisesti asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) mukaisesti. Yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä koskevat tiedot voivat kuulua asetuksen (EU) 2016/679 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Saattaessaan tätä direktiiviä osaksi kansallista lainsäädäntöään jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy henkilötietojen ja etenkin erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn sovellettavia asianmukaisia suojatoimia. Lisäksi jäsenvaltioiden olisi varmistettava tämän direktiivin soveltamista varten kerättyjen ja tallennettujen tietojen turvallisuus, eheys, aitous ja luottamuksellisuus.

- (29) Jäsenvaltioiden olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista, joita sovelletaan, jos tämän direktiivin nojalla annettuja kansallisia säännöksiä ei noudateta. Seuraamukset voivat olla hallinnollisia tai taloudellisia rangaistuksia, kuten sakkoja tai maksettavaksi määrättäviä korvauksia, ja myös muunlaisia rangaistuksia.
- (30) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämä direktiivin tavoitetta, joka on yhtenäisen suojan takaaminen syrjintää vastaan kaikissa jäsenvaltioissa, vaan se voidaan toiminnan laajuuden ja vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla. Sen vuoksi unioni voi toteuttaa toimenpiteitä SEU 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- (31) Paremmasta lainsäädännöstä 13 päivänä huhtikuuta 2016 tehdyn toimielinten välisen sopimuksen³⁰ 34 kohdan mukaisesti jäsenvaltioita kannustetaan laatimaan itseään varten ja unionin edun vuoksi omia taulukoitaan, joista ilmenee mahdollisuuksien mukaan tämän direktiivin ja kansallisen lainsäädännön osaksi saattamista koskevien toimenpiteiden välinen vastaavuus, ja julkaisemaan ne,

ON HYVÄKSYNYT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

³⁰ EUVL L 123, 12.5.2016, s. 1.

I LUKU

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 artikla

Tarkoitus

Tässä direktiivissä vahvistetaan yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa tämän direktiivin soveltamisalan puitteissa.

2 artikla

Syrjinnän käsite

1. Tässä direktiivissä 'yhdenvertaisen kohtelun periaatteella' tarkoitetaan, ettei mihinkään 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa syrjintää saa esiintyä.
2. Tässä direktiivissä 'syrjinnällä' tarkoitetaan
 - a) johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun perusteeseen perustuvaa välitöntä syrjintää, jota on katsottava esiintyvän, jos henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai voitaisiin kohdella vertailukelpoisessa tilanteessa;
 - b) johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun perusteeseen perustuvaa välillistä syrjintää, jota on katsottava esiintyvän, jos näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö, saattaisi henkilöt näiden tietyn uskonnon tai vakaumuksen, vamman, iän tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, paitsi jos kyseisellä säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on puolueettomasti perusteltu oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaiset ja tarpeelliset;

- c) johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun perusteeseen liittyvää häirintää, jota on katsottava esiintyvän, jos haitallisella käytöksellä tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön arvoa ja luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirinnän käsite voidaan tässä yhteydessä määritellä jäsenvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti;
 - d)
 - d -b) ohjetta harjoittaa henkilöihin kohdistuvaa johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun perusteeseen perustuvaa syrjintää;
 - e) kohtuullisen mukauttamisen epäämistä vammaisilta henkilöiltä, jota on katsottava esiintyvän, jos tämän direktiivin 4 a artiklaa ei noudateta.
3. Tässä direktiivissä tarkoitettu syrjintä käsittää myös syrjinnän, joka perustuu 1 artiklassa lueteltujen syrjintäperusteiden yhdistelmään sekä yhden tai useamman näistä perusteista ja minkä tahansa direktiivin 2000/43/EY, direktiivin 2004/113/EY tai direktiivin 79/7/ETY nojalla suojatun syrjintäperusteen yhdistelmään.
- 4.
- 5.
- 5 a. Ikään perustuva erilainen kohtelu voidaan sallia, jos sen perusteena on oikeutettu tavoite, mukaan lukien oikeutetut sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet, ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

- 7 a. Ikään perustuvat yksilöiden vakuutusmaksujen, vakuutusetuuksien, hintojen, maksujen tai palkkioiden erot vakuutus-, pankki- ja muiden rahoituspalvelujen tarjonnassa eivät ole ikäsyrijintää, jos tällaiset erot ovat objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltavissa oikeutetulla tavoitteella ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Näin on vain siinä tapauksessa, että ikäperusteen käyttö on ratkaiseva tekijä arvioitaessa riskiä kyseessä olevan palvelun osalta, ja sitä on sovellettava vain siltä osin kuin riskien arviointi perustuu täsmällisiin, merkityksellisiin ja ajantasaisiin vakuutusmatemaattisiin tai tilastotietoihin tai – jos näitä tietoja ei ole saatavilla tai ne ovat riittämättömiä – asiaankuuluvaan ja luotettavaan lääketieteelliseen tietoon ja siltä osin kuin riskien arvioinnissa otetaan huomioon hakijan yksilöllinen tilanne vakuutus-, pankki- tai muun rahoituspalvelun osalta.
7. Terveystilaan perustuvat yksilöiden vakuutusmaksujen, vakuutusetuuksien, hintojen, maksujen tai palkkioiden erot vakuutus-, pankki- ja muiden rahoituspalvelujen tarjonnassa eivät ole tässä direktiivissä tarkoitettua syrjintää, jos tällaiset erot ovat objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltavissa oikeutetulla tavoitteella ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Näin on vain siinä tapauksessa, että terveydentilaperusteen käyttö on ratkaiseva tekijä arvioitaessa riskiä kyseessä olevan palvelun osalta, ja sitä on sovellettava vain siltä osin kuin riskien arviointi perustuu täsmällisiin, merkityksellisiin ja ajantasaisiin vakuutusmatemaattisiin tai tilastotietoihin tai – jos näitä tietoja ei ole saatavilla tai ne ovat riittämättömiä – asiaankuuluvaan ja luotettavaan lääketieteelliseen tietoon ja siltä osin kuin riskien arvioinnissa otetaan huomioon hakijan yksilöllinen tilanne vakuutus-, pankki- tai muun rahoituspalvelun osalta.
6. Ikään tai vammaan perustuva erityiskohtelu voidaan sallia, jos sillä on puolueettomasti ja asianmukaisesti perusteltu oikeutettu tavoite ja jos tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaiset ja tarpeelliset. Erityiskohtelu, jolla varmistetaan osallisuus, integroituminen tai osallistuminen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa, voidaan toteuttaa esimerkiksi tarjoamalla vapaa pääsy, alennettu hinta tai etuoikeutettu pääsy; tällainen kohtelu voidaan sallia tämän direktiivin nojalla perusteltuna, asianmukaisena ja tarpeellisena kohteluna.

8. Tämä direktiivi ei vaikuta sellaisiin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin toimenpiteisiin, jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat asianmukaisia ja tarpeen yleisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen takaamiseksi, rikollisuuden estämiseksi, alaikäisten suojelemiseksi, terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi sekä muiden henkilöiden perusoikeuksien ja -vapauksien, sellaisena kuin ne on suojattu perusoikeuskirjassa, kuten yksityis- ja perhe-elämän suojan, ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien, uskonnonvapauden, yhdistymisvapauden, sananvapauden, lehdistönvapauden, tiedonvälityksen vapauden ja sopimusvapauden, turvaamiseksi.

3 artikla
Soveltamisala

1. Euroopan unionille annetun toimivallan ja jäljempänä 2 kohdassa asetettujen rajojen puitteissa ja täysin toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita kunnioittaen syrjintäkieltoa sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan luettuina, kun kyseessä on jokin seuraavista:

- a) sosiaalisen suojelun saatavuus siltä osin kuin se liittyy sosiaaliturvaan, sosiaaliapuun, sosiaaliseen asuntotarjontaan ja terveydenhuoltoon.

Tässä alakohdassa saatavuudella tarkoitetaan tiedonhakua, hakemista ja rekisteröintiä sekä sosiaalisen suojelun toimenpiteiden tosiasiallista tarjoamista;

- b)

- c) koulutuksen saatavuus.

Tässä alakohdassa saatavuudella tarkoitetaan tiedonhakua, hakemista ja rekisteröintiä sekä tosiasiallista koulutukseen pääsyä ja siihen osallistumista;

- d) yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen, myös asuntojen, saatavuus ja tarjonta.

Tässä alakohdassa saatavuudella tarkoitetaan tiedonhakua, hakemista, rekisteröintiä, tilaamista, varaamista, vuokraamista ja hankkimista sekä asianomaisten tavaroiden ja palvelujen tosiasiallista tarjoamista ja käyttöä.

2. Tätä direktiiviä ei sovelleta

- a) perheoikeuden alaan kuuluviin asioihin, kuten siviilisäätöön ja adoptioon, eikä lisääntymisoikeuksiin tai niihin liittyvään oikeuteen saada siviilisäätöön liittyviä sosiaaliturvaetuuksia;
- b) jäsenvaltioiden sosiaalisen suojelun järjestelmien järjestämiseen ja rahoittamiseen, tällaisten järjestelmien ja niihin liittyvien järjestelyjen perustamiseen ja hallintointiin, eikä etuuksien ja palvelujen sisältöön, määrään, laskentatapaan ja keston eikä näihin etuuksiin ja palveluihin sovellettaviin kelpoisuusedellytyksiin, mukaan lukien ikärajoihin;
- c)
- d) jäsenvaltioiden koulutusjärjestelmien järjestämiseen, mukaan lukien oppilaitosten perustaminen ja hallinnointi, opetuksen ja koulutustoiminnan sisältöön, opetussuunnitelmien kehittämiseen, tutkintomenettelyjen määrittelyyn eikä kelpoisuusedellytyksiin, mukaan lukien maksujen määrittämiseen sekä kouluja, kursseja, apurahoja, opiskelijastipendejä ja -lainoja koskevien ikärajojen määrittämiseen;
- e) henkilön uskontoon tai vakaumukseen perustuvaan erilaiseen kohteluun sellaisiin oppilaitoksiin pääsyn osalta, joiden eetos perustuu uskontoon tai vakaumukseen kansallisten lainsäädäntöjen, perinteiden ja käytäntöjen mukaisesti.
- f) yksityis- ja perhe-elämään liittyvien tavaroiden ja palvelujen, mukaan lukien asuminen, saatavuuteen ja tarjontaan ja tässä yhteydessä toteutettuihin liiketoimiin.

3.
 - 3 a. Tämä direktiivi ei vaikuta kansallisiin toimenpiteisiin, joilla sallitaan tai kielletään uskonnollisten tunnusten käyttö, eikä se rajoita jäsenvaltioille näissä asioissa kuuluvaa toimivaltaa.
4. Tämä direktiivi ei vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön, jolla varmistetaan valtion, sen instituutioiden ja elinten tai koulutuksen sekulaarisuus taikka kirkkojen tai muiden uskontoon tai vakaumukseen perustuvien organisaatioiden asema, eikä se rajoita jäsenvaltioille näissä asioissa kuuluvaa toimivaltaa, sellaisena kuin asema tunnustetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 17 artiklassa.
 - 4 a. Tämä direktiivi ei vaikuta kohdennettuihin kansallisiin toimenpiteisiin, joilla myönnetään syrjimätön erityiskohtelu tiettyjen sosiaalietuuksien osalta, jos ja niin kauan kuin se on tarpeen syntyvyyden laskuun liittyvän väestökehityksen haasteen ratkaisemiseksi, kuten voidaan todeta tarkoista tiedoista, jotka osoittavat syntyvyyden laskun.
5. Tämän direktiivin soveltamisalaan ei kuulu kansalaisuuteen perustuva erilainen kohtelu eikä sillä vaikuteta kolmannen maan kansalaisten ja valtiottomien henkilöiden jäsenvaltioiden alueelle tuloa ja siellä oleskelua koskeviin säännöksiin ja edellytyksiin eikä kyseisten kolmannen maan kansalaisten ja valtiottomien henkilöiden oikeudellisesta asemasta aiheutuvaan kohteluun.
 - 5 a. Yleishyödyllisten palvelujen tason alueellisista tai paikallisista vaihteluista johtuva erilainen kohtelu ei ole tässä direktiivissä tarkoitettua syrjintää.

4 artikla

4 a artikla

Kohtuullinen mukauttaminen vammaisten henkilöiden kohdalla

1. Jotta yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen vammaisten henkilöiden kohdalla voidaan taata, kohtuullisesta mukauttamisesta säädetään 3 artiklassa esitetyillä aloilla.
2. Edellä 1 kohdassa kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa mahdollisesti tarvittavia asianmukaisia muutoksia ja mukautuksia, joilla ei aiheuteta kohtuutonta rasitetta, sen varmistamiseksi, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus nauttia tai käyttää sosiaalisen suojelun toimenpiteiden ja koulutuksen piiriin pääsyä sekä tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden ja palvelujen saatavuutta ja tarjontaa yhdenvertaisesti muiden kanssa.
3. Asumisen osalta 1 ja 2 kohdassa ei vaadita palveluntarjoajaa tekemään tiloihin rakenteellisia muutoksia tai kustantamaan niitä. Asuntojen tarjoajan olisi kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti hyväksyttävä tällaiset muutokset, jos ne rahoitetaan muulla tavoin eivätkä ne aiheuta kohtuutonta rasitetta.
4. Tämän artiklan säännökset eivät rajoita sellaisten unionin oikeuden säännösten soveltamista, jotka koskevat saavutettavuutta tai kohtuullista mukauttamista tiettyjen tavaroiden tai palvelujen osalta.

5. Arvioitaessa, aiheutuuko tämän artiklan noudattamisen edellyttämistä toimista kohtuutonta rasitetta, on otettava huomioon erityisesti
- a) velvollisuuksien kantajan koko, resurssit, luonne sekä nettoliikevaihto ja -tulos;
 - a a) asianmukaisen ja tarpeellisen toimenpiteen toteuttamatta jättämisestä vammaiselle henkilölle aiheutuva kielteinen vaikutus;
 - b) asianmukaisen ja tarpeellisen toimenpiteen arvioidut kustannukset;
 - c) arvioitu yleinen hyöty vammaisille henkilöille ottaen huomioon asiaankuuluvien tavaroiden ja palvelujen käytön toistuvuus ja kesto sekä kyseisen henkilön ja myyjän tai palveluntarjoajan suhteen toistuvuus ja kesto;
 - c a) asianmukaisen ja tarpeellisen toimenpiteen toteuttavan velvollisuuksien kantajan käytettävissä oleva julkisen rahoituksen määrä;
 - d)
 - e) kyseisen irtaimen tai kiinteän omaisuuden historiallinen, kulttuurinen, taiteellinen tai arkkitehtoninen arvo; ja
 - f) kyseessä olevien toimenpiteiden turvallisuus ja toteutettavuus.

Tätä rasiitetta ei pidetä kohtuuttomana, jos se riittävässä määrin korvautuu kyseisessä jäsenvaltiossa toteutetuilla vammaispolitiikan toimenpiteillä.

2.

3.

5 artikla

Positiivinen erityiskohtelu

1. Täyden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi yhdenvertaisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta erityistoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää haittoja, jotka liittyvät uskontoon tai uskomukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen.

6 artikla

Vähimmäisvaatimukset

1. Jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön tai pitää voimassa säännöksiä, jotka ovat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen turvaamiseksi suotuisampia kuin tämän direktiivin säännökset.
2. Tämän direktiivin täytäntöönpano ei ole missään tapauksessa peruste alentaa jäsenvaltioissa jo saavutettua syrjinnänvastaisen suojan tasoa tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

II LUKU OIKEUSKEINOT JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

7 artikla

Oikeuksien puolustaminen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitettut oikeudelliset ja/tai hallinnolliset menettelyt, mukaan luettuina jäsenvaltioiden tarkoituksenmukaisina pitämät vaihtoehtoiset riidanratkaisumenettelyt, ovat – myös sen suhteen päätyttyä, jossa syrjinnän väitetään tapahtuneen – kaikkien niiden henkilöiden käytettävissä, jotka katsovat tulleensa kohdelluiksi väärin sen vuoksi, että heihin ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.
2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yhdistykset, järjestöt ja muut oikeushenkilöt, joille kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen perusteiden mukaisesti on oikeutettua etua sen varmistamisesta, että tämän direktiivin säännöksiä noudatetaan, voivat aloittaa tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöön panemiseksi säädetyin oikeudellisen ja/tai hallinnollisen menettelyn joko kantajan puolesta tai häntä tukeakseen tämän suostumuksella.
3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan soveltaminen ei rajoita sellaisten kansallisten sääntöjen noudattamista, joilla säädellään yhdenvertaisen kohtelun periaatetta koskevien kanteiden nostamisen määräaikoja.
4. Tämä säännös ei rajoita neuvoston direktiivin (EU) 2024/1499 10 artiklan soveltamista.

8 artikla
Todistustaakka

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet kansallisen oikeudenkäyttöjärjestelmänsä mukaisesti sen varmistamiseksi, että kun henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä sen vuoksi, että häneen ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, esittää tuomioistuimelle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa tapahtuneen syrjintää, vastaajan on näytettävä toteen, ettei syrjintäkieltoa ole rikottu.
2. Edellä oleva 1 kohta ei estä jäsenvaltioita ottamasta käyttöön todistelua koskevia sääntöjä, jotka ovat kantajalle suotuisampia.
3. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta rikosoikeudellisiin menettelyihin.
4. Jäsenvaltiot voivat päättää olla soveltamatta 1 kohtaa menettelyihin, joissa tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen elimen tehtävänä on selvittää tosiseikat.
5. Tämän artiklan 1, 2, 3 ja 4 kohtaa sovelletaan myös kaikkiin 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti vireille pantuihin oikeudellisiin menettelyihin.

9 artikla
Vastatoimenpiteet

Jäsenvaltioiden on otettava kansallisessa oikeusjärjestelmässään käyttöön tarvittavat toimenpiteet henkilöiden suojelemiseksi kaikelta epäsuotuisalta kohtelulta tai epäsuotuisilta seurauksilta, jotka johtuvat reagoinnista valitukseen tai oikeudelliseen menettelyyn, jonka tarkoituksena on varmistaa, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudatetaan.

10 artikla
Tiedottaminen

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että tämän direktiivin mukaisesti annetuista säännöksistä sekä jo voimassa olevista tämän alan säännöksistä tiedotetaan jäsenvaltioiden alueella kaikin asianmukaisin tavoin niille, joita asia koskee.

11 artikla
Vuoropuhelu asiaan liittyvien sidosryhmien kanssa

Jäsenvaltioiden on edistettävä vuoropuhelua asianomaisten sidosryhmien kanssa, joille on jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti oikeutettua etua siitä, että ne voivat myötävaikuttaa johonkin tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvaan seikkaan perustuvan syrjinnän torjumiseen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen edistämiseksi.

12 artikla

III LUKU LOPPUSÄÄNNÖKSET

13 artikla

Direktiivin noudattaminen

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudatetaan tämän direktiivin soveltamisalan puitteissa ja erityisesti, että

- a) yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaiset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset kumotaan;
- b) kaikki sopimussuhteeseen perustuvat säännökset, yritysten sisäiset säännöt ja voittoa tavoittelevien tai tavoittelemattomien yhdistysten säännöt, jotka ovat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaisia, julistetaan tai voidaan julistaa mitättömiksi tai että ne muutetaan.

14 artikla

Seuraamukset

Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamuksiin, joiden on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille, eikä korvauksia saa rajoittaa asettamalla niille ennalta ylärajaa.

14 a artikla

Tasa-arvonäkökohtien valtavirtaistaminen

Jäsenvaltioiden on tämän direktiivin täytäntöönpanossa otettava huomioon pyrkimys poistaa eriarvoisuutta miesten ja naisten välillä ja edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa.

14 b artikla

Muutokset direktiiviin (EU) 2024/1499

(asiakirjan COM/2022/689 final perusteella annettu direktiivi)

Muutetaan direktiivi (EU) 2024/1499 seuraavasti:

- 1) Korvataan 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa, 4 artiklassa, 5 artiklan 1 ja 2 kohdassa, 8 artiklan 1 kohdassa, 10 artiklan 1 kohdassa, 15 artiklassa ja 16 artiklan 2 ja 4 kohdassa viittaus direktiiveihin 79/7/ETY, 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY viittauksella direktiiveihin 79/7/ETY, 2000/43/EY, 2000/78/EY, 2004/113/EY ja XX/XX (*asiakirjan COM/2008/0426 final perusteella annettu direktiivi*).
- 2) Korvataan 6 artiklan 1 kohdassa ilmaisu ”direktiivin 79/7/ETY 4 artiklassa, direktiivin 2000/43/EY 2 artiklassa, direktiivin 2000/78/EY 2 artiklassa tai direktiivin 2004/113/EY 4 artiklassa” ilmaisulla ”direktiivin 79/7/ETY 4 artiklassa, direktiivin 2000/43/EY 2 artiklassa, direktiivin 2000/78/EY 2 artiklassa, direktiivin 2004/113/EY 4 artiklassa tai direktiivin XX/XX (*asiakirjan COM/2008/0426 final perusteella annettu direktiivi*) 2 artiklassa”.

15 artikla

Täytäntöönpano

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään [kolmen vuoden kuluttua direktiivin hyväksymisestä]. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle ja toimitettava nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioilla on 4 a artiklan osalta oikeus päättää pidentää enintään kahdella vuodella 1 kohdassa tarkoitettua määräaikaan direktiivin saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tätä varten jäsenvaltioiden on tiedotettava tästä komissiolle ja ilmoitettava asiaankuuluva määräaika direktiivin saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään [kolmen vuoden kuluttua direktiivin hyväksymisestä].
- 3.
4. Jäsenvaltioiden on edistettävä yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen liittyvien tietojen keruuta. Tiedot on kerättävä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti sekä sovellettavan unionin lainsäädännön, erityisesti asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasäätös) mukaisesti.

16 artikla

Kertomus

1. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle viimeistään [neljän vuoden kuluttua 15 artiklan 1 kohdassa säädetystä päivämäärästä] ja sen jälkeen viiden vuoden välein kaikki tarvittavat tiedot, jotta komissio voi laatia Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta.
2. Komission kertomuksessa on otettava tarvittaessa huomioon kansallisten tasa-arvoelinten ja asiaankuuluvien sidosryhmien sekä EU:n perusoikeusviraston näkemykset. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 8 artiklassa vahvistetun sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen periaatteen mukaisesti kyseisessä kertomuksessa on muun muassa esitettävä arvio toimenpiteiden vaikutuksista naisiin ja miehiin. Annettujen tietojen pohjalta kyseiseen kertomukseen on sisällytettävä tarvittaessa ehdotuksia tämän direktiivin tarkistamiseksi ja ajan tasalle saattamiseksi.

17 artikla
Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan sinä päivänä, jona se julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

Edellä olevaa 14 b artiklaa sovelletaan ... päivästä ...kuuta ... [*tämän direktiivin saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä asetetun määräajan päättymisestä*].

18 artikla
Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.
